

Uus Loomistöö

Hariduse Rahvakommissariaadi
Rahvusliste Wähemuste Eesti
::: Wakonna häälekanaja :::

Rahwamaja, töörahwa klubi ja lugemisring.

Kodanluseel — mõisnikel ja wabrikantel — on alati tarwitada olnud mõisad, lossid, teatrid ja kõltsugused feltšimajad, mille ukseid aga töörahwale täitsa kinni olid.

Kus oli töörahwa kogumise koht? Wabrikus tööpingsi juures ja õhtu wabrikus wärawas arutasid töölised oma küsimusi salaja ja ettevaatlikult, et seba politsei ehk ülemus ei kuuleks. Kõlas aga oli ainutlane koht wallamaja, kuhu wallawanema käsil rahwas kottu käjutati kui tarwis oli wallamatju nõuda ehk mõnda ülemuse käsku wõi seadust rahwale kuulutada.

Geesti asunduste töörahwas oli sagebastei weel halvemas seisukorras, kui tema naabrid wenelased. Wallamaja jäi temale mõdraks, sest et seal ei olnud ja teised ühiskondlikud eluawaldused teda oma Wene naabritest lahutasid. Algaramad ja rahwarikkamad asundused katsusid organiseerida hariduseltse, mis aga oma tsaaritaegejete põhjuslikra punktidega igaringuse waba eneseawalduse ja haridustöö surmasid. Niindel feltšibel, kui nad omale eluõimalust muretseda tahtsid, tuli feltšielus päädasjalikult tegemist teha waranduse omandamisega. Koosolekute päewakorras seisis peaaegu alati: maja ostmise, laenusummade ja protsentide maksimine . . . Mõõdamines ainult wõltsalas las raamatukogu, laulu- wõi muusikafoori küsimus. Kurjuste ja kõneõhute pääle ei saanud mõelda, sest et see wõimalus seitsme pitseri taga oli. Jäi ainult üle palwemaja, seke puudusel talutuba, kus palwewennad ja aegajalt ka õpetaja pöördusid tarkusega asunikele pimestada püüdisid.

Tsari ja kodanuse kututamisega asus töörahwas riigiwõimu juure, mille esimeheks ülesandeks oli rahwahariduse tõstmine. Sinnaes kuulutasid töörahwa walitus rahwa omanduseks teatrid, lossid, koolid, mis wõimaluse andis töörahwale korraldada oma teatrid, rahwamaja, koolid . . . Kõlades omandas rahwas mõisate jaalid, vilaste lossid . . . Kui palju on Geesti asunikud jeda waba hariduse korraldamise wõimalust tarwitamist? Asunikud wabadawad endid muudugi feltlega, et neil puuduwad ruumid, raha, juhijad jne. Jgas asunduses leidub tas palwemaja, koolimaja, käärmisel

juhtumusel ruumitas talutuba kogumiskohaks. Palwemajad saagu rahwamajadeks!

Asundustes tuleb kõige kiiremas korras organiseerida rahwamaja, töörahwa klubi ehk lugemisring. Mis ootustarbeits on neid asutusi tarwis?

Kõige päält on tarwis alaline kogumiskoht, kus kõik waimliku ja majandusliku ellu puutuwad küsimused ühijelt läbiarutada wõimalik on. Praegusel ajal järele, kus ei wõrta ümberhinnataks, ühiskonna elu wõrta uue kuu omandawad, on küsimusi otsata palju. Kui meie ei taharenemisprotsessis mitte jalgu jääda oma arusaamatusega loovat ühiskonna tööd taistada, siis peame iga küsimuse juure selge arusaamisega ajuma. Et läbiarutada, kuidas dekreeti ehk mõnda määrust elustada, kuidas taib korraldada, kuidas korraldada, on tarwis korraldada koosolekuid, mittinguid ja kõneõhtuid. Kui küsimusi kohtu pääl oma sõuga selgitada ei suudeta, siis pööratagu parat wõi nõuotogu asutuse poole. Teisets, korraldatagu teadete saamise büroo.

Asundused on sagebastei kinnised werstad cemal linnaes ja raudteestaamust, mille tagajärjel alles mõne kuu järele teateb feltkohtadest päralt jduwad ja sagebastei jääw ka paljud tarwilised teated saama, mille tagajärj arusaamatus, ja mis kõige kardetawam, kuulujutud maad wõtmad. On aga rahwamaja, klubi w i lugemise ringi juures teadete büroo, mis oma esitaja laudu, walla- ja kreisiduloguga ühenduses alles, kõik tarwilised dekreedid, määrused, wäärnuna teated ja ajalehed muretses, siis aga kutrustab büroo oma ümbruskonna elanikele päewasõnumustega ja annab efektust küsimuste kohta.

Koolandeks on raamatukogu ja lugemisetuba. Kui me eluga jannu pidada tahame, siis on raamat ja ajaleht niijama tarwilised, kui igapäewane leib. Jga üsij inimene ei sõna ja ei ole ka pitarbeitskane. Kui wri praegust paberi puudust silmas peame, omale kättes teaduse harudes ja poliitika küsimuses ole raamatuid tarwetseda. Päälge ei ole üsijatel raamatu ostmise sugugi wõimalus, sest et paberi puudusel on kirjandus arwele wõetud ja erambal teelatud. Kui praegust lambidli puudust arw-

wõtta, siis on lugemisetuba ainutlane abinõu, et kallas a ahe ja raamatu lugemist wõimaldada. Ühte tuba walgustada on kergem, kui kogu küla, teisets, warustat walitus lugemisetubasid lambidliga ja kirjandusega, neljandaks on päewasõnumustes kutsused ehk kool taistatwanutele. Tsari ajal tarwitas walitus ei ei abinõud selets, et rahwast pimeduses ja rumaluses hoida. Niid aga kus töörahwas üe riigile juhib, on tarwis teadmist ja oskust. Tsaranis õpikimuline on noorjagu. Sellest organiseeritugu kutsused, kus ühele kic aastuist omandada ja teisets oma teaduste tagawara täiendada wõwad.

Pääle selle tuleb weel organiseerida laulu- ja muusikafoor, teatri- ja näitemängu õhtu, kinematografi, waujeum . . . Päält aga, mis puududa ei tohi ühesti rahwamajas, klubis ega lugemisringis, on koosoleku jaal, kooli jaal . . . Kool taistatwanutele. Ühele jada arwatawasti kujuma, mis kõneleakse sin kolinest asutusest. Selle kirjutiilki kirjutamisel on wõltsamindud asunduste territoriaalsesi feltkohast. Wene-ma mefodes, soodes ja rahlaantes on eestlased endid kilm- l wõlts elama paigutanud. Üks wja e'ab kikkute 5—15 perebe kampa koos, seine wja loob suurema ajanduse ühuse, kus sagebastei kuni 1000 hinge arwata wõib ja koluas jannitab asundaste kogu wõi grupe, kus 25—3 wersta wal terow rior asundusi üsteise lähebal loondatud.

Algkõltses on klubi, mis igasse perewikamasse asundusesse wõltsata organiseerida tuleb. Wõltsmates asundustes, kus klubi asutamine jdu mõõda ei ole, asutatagu lugemisringid. Rahwamaja, see on klubi juremas ulatuses, tuleb asutada asunduste feltkoht, kus ta ühijalt ka waimliksets feltkohaks oleks kohtadel wõltsate lugemisringide ja klubi-dest.

Paljudel tõuseb wõib olla, küsimus, kust saada toetust? Kui meie arwelts feltkohtes kõneleme, siis peame teadma, et töörahwa walitus haridusette asutusi igatülgset toetab, teele ja raamale parat wõltsata. Seidide rahwasõnneid, klubi, rahwamajad j. n. e. on Wenemaa riigikogu-wabrikis ühijalt feltkohtes, wõlts wõlts, et ühes ajumises se- tees tööd tehafe, te-

es Eesti keeles, kolmandas Tataari keeles j. n. e.

Et Eesti asumitub ähte eht teist nrautogu waltijuse poolt hariduse pääle antawaid summe kasutanud ei ole, selles on süüdi pääasjalikult nende enese organiseerimatus, teadmatus ja ühenduse puudus kohalike walla- ja kreisidirektoridega. Et sellest nõuarungist wäljapääheda, on esimene abinõu organiseerimine.

Munduse töörahwas, korraldage te oma haridusöödd, oodata, et meie eest keegi hoolitseb, on as ata. Mõudke walla- ja kreisidirektoridelt, et need omalt poolt ainelist loetust ja juhtnõude annaksid. Käed külge! Mõune ühistoma loomisele. Siinenz aste uues kommunistlikus ühistonnas on — rahwamaja, klubi ja lugemisring.

A. L.

Artsifid.

Palju on räägitud ja seletatud, et meie algupärane ilufirjandus tidur on Et õpnl. Ma ei mõtle sõna „meie kirjanduse“ all ainult neid emakeelset raamatuid, mis Peterburis waimase paari aasta jooksul wälja on antud. Seda puudust tunnendwad pääle meie ka teised rahwused, sest ütleilse ei ole kirjandust, mida aus töölne mõiks omaks nimetada. Eneste pärast eriti, olene aga palju kurtitud. Sõdigi tundemärkide järele mõib otsustada, et lähemas tulewikusli edasi turdetakse ja plaanisid peetakse kuidas tidurat kirjandust ksjutada. Kui palju kirjandus sellelabi ksjub, on küsitam.

Me nimetame oma kirjandust seepärast tiduraks, et meil wähe raamatuid on wälja antud. Wenelased on sunnitud. Nende töörahwa kirjanikel on wõimalus, kuigi piiratud kujul, oma „punaste ewangeliumi“ avaldada. Neil ilmub peaaegu iga päew uusi raamatuid ja siiski kilewad armustajad, et ka nendel niisugust kirjandust ei ole, kui peaks olema. Kirjanduse tehnowis et seisa siis selles, et wähe wäljaandeid ilmub, waid wäljaannete sissu tuumatuses.

Ilma et armustajaid, armustada eht tegewaid töölisi töd juures talistada, nagu kahjuks tihti tehakse, waa-tame parem põhjuseid, mis kirjandust ksjumast talistawad. Selle küsimuse juures on, nagu tähendasin, emmemaalt peatatud ja mitmesuguste pjsustele jõutud. Ühed seletawad seda kirjanikkude leiguse ja hoolimatusega kirjanduse wasta, teised on diglajemad ja leiawad, et jõudu ei ole kes luua suudaks, kolmandad kutsuwad olemaid jõude ülesärfama waimlikust unakust, neljandad tahawad jõude loondada jne. Mina ei ole ühegi niisuguse otisjega nõus.

Teadlikult jätan kõrwale „Bravbumi“ ja mitmesugused „tekkohad“ ja ühes sellega k if need lugemata kirjastused, mis kirjanduse wäljaandmise juures nende sõnadega paratama ühenduses on. Seit wälja-nhete rohtus ei paranda asja. Waatame parem palju on meil Wenemaa eestlastel e ukuselisi ilufirjanikke? Mitte ühtegi. Eht kui on mõni noor kellel kirjutamisets annet ja tahtmist

on, siis kstus see kufagil kantseleis „kella 10—5 iga päew“. Kui palju waba ajaga kirjandust luua suudetakse, eht kas ülepea suudetakse kui praeguseid o l u s i d arwesse wõtame— see jääb lahitseks.

Tööd tehakse siiski mitmekordse jõuga, sest noored on wifad ja kirjutawad, eht küll teawad, et olude sunnil kirjuti oma lauasahhlist kauge male ei lähe.

Uksitub katkendib ilmuvad, w e t a k s e w a s t u, loetakse läbi eht ei loetagi ja turdetakse:

„Et ole uut proletaarlist kirjandust. Kõik on wananenud, ei wasta kkes-olema aja nõuetele, on meile pfall wõdras. Meie peame kõige jõuga uut looma.“ Kseegi ei ütle aga, mis-ugune see uus kirjandus peab olema mida luua tarwis, mis peagi jälle wanana ei tundu. Mõil ei ole Se ninit kellest uue kirjanduse loomise kohta juhtnõude saakime, et nende järele sinna poolegi minna, kuhu minna tarwis.

Kõigest olemast kultuurist hoolimata oleme nii arenemise algastmel, esinimeje seksukohal. Ka esimene inime oli ju enne kaua arenenud kui inimejeks sai, oli omaaja kultuurikandja. Müüd, muidugi on igalhel selle kultuuri kohta isegugune arwamine.

Palju on ilmas kirjanikke elanud. Paljuile on mälestusjambad ehitatud. Neid nimetati suurteks loojateks ja nende järele kirjilid tehesed. Kas meiegi ei pea nende järele käima kui tunneme, et „wäikesed“ oleme? Et ühtegi jaatawat häält. Hoopis fell wastu.

Wabaks nende mõjugi akti Memad o l l i d m e i l e wõ d r a d, ei loonud midagi mis meie nõuetele wastaks.“ Neg õpetab nii ja tema õpetust ei suuda keegi ümber ükta. Kseegi ei tea ka, kelle ümber peatjid loonduma need „wäikesed“, kes kantseleitöö kõrwal noeruwäärilisi katseid teewad uut kirjandust luua.

Widagi „suurt“ ei ilmu. Wäikeseti tuleb wähe ja seda seletatakse kirjanikkude waimlikes unakus wõitumise ja leigusega kirjanduse wastu. „Kas olete tutwustanud ennast Gastewiga?“ küsitakse eht müüd.

„Tema tööd on uned. Ta kirjutab ühikeste aga mõjuwate lausetega“.

Muidugi oleme. Eht kui ei olegi, siis wähemalt teame, mis Gastewi suguwennad ta tööde kohta ütlewad. Nad ütlewad:

„Kseegi ei tahtle, ei sääl anne peitub, aga mis on kõigis Gastewi jutustustes nut, mida keegi enne jutustanud ei ole? Mitte midagi. Seepärast et see luule wõrsud endifest töölise elust, endise seltskonnawõtetest ja elumaitsemistest. Wõiks ainult uue luule idude pääle näidata.“

Kseegi ei tahtle, et Gastewi anderikas kirjanik on, wõtke tema töid eestkujul, aga... anderikastest kirjanikest ei ole kunagi puudu olnud. Neeb k if olid anderikkad, sellele mälestuskskjud ehitati. Mis on aga Gastewi uut? Seda nut, mis aeg nõuab. Mitte midagi. Meie aga peame looma mis ajakohalikt uus oleks ja ei saa seepärast, kahjuks, ka Gastewi töid eestkujuts wõtta.

Mõtalsse, et uus kirjandus ei pea wõrsuna endifest elust ega endise seltskonna wõtetest ja elumaitsetest. Endine tsjugi peab kaduma. Rahandatakse, ega see ometi uue loomine ei ole, kui nende seltskonna pahategude ja kolwastuste üle räägitakse, millest siiamani olude jumil waitides mööda mindi. Siiski kirjutatakse sellest. Igaks tahab kui näpuga näidata, kellel ja mis enne halb oli elada. Ja seda peab tehtama kui ärjekindlad tahame olla. Seit pühapäewa järele tuleb itta esmaspäew ja mitte püha, kuigi soowitakse, et püha tuleks püha järele. Teame küll, et nelipühid tulewad lihawõtte järele, teame isegi seda, kuidas nelipühil elame, kuidas sööme jne. Aga etne peame hulga argipäiwi läbi elama kõigi nende rikkusega ja tehnowefega. Jga päew on omast kohast uus.

Endise korra kufutamise järele hatati uut luulet looma. Algul wõeti seda hujutusjega wastu ja imestati julgeid sõnu rittasjautult ja trükitult nähes — enne et tehtud nii. Aga juba aasta pärast leiti, et uues luules on küll palju hõistamismärke, igasuguseid ülestutseid a muud enne olematat, aga üheski laulus ei ole seda, mis Tolstoi rosinats nimetas. Ühtegi undisjuttu ega jutustust ei ole, mis wana meele ei tuletats ja nie mulje annaks.

Oleme wõitluse pöörises. See on uus, sest enne ei ole m e i e niisuguses tormiteeris olnud. Kas mõime aga asja wõsi sündmust uueks nimetada, mida m e i l enne ei ole olnud, mida enne näinud ei ole? Wõitlus on inimesesjooga ühewanime. Kui wanad oleme m e i e?

Artsif ehitatakse mõne päewaga, aga keegi ei pane seda tähele, olgugi ta uus. Kõss mille ehitamisets aastaid kulutatud, mille ehitamise juures aja-nõudeid filmas peetud, aratab igalhe tähelepantut. Ja siiski ehitatakse rohtem

urfsitud kui losse. Miks? Nad ei huvita ju kedagi. Ei huvita küll, aga täidavad hullude tungivaid tarbeid. Kui terasemalt vaatame, näeme, et lossiehitajad urfsitutes elavad.

Kunstis ja ajandutele vastava kirjanduse loomiseks otstakse võimalusi. Töölistel on mitmetüüpilisi. Igati püüab võimalat võimalikult teha. Sagajärg on harilikult see, et ihaldatud kunstiloo loomata jääb ja naabri loobud urfsit suure kättega ümber lihtatse.

Korralagedus.

Kui siis küsitakse, miks ei edene selle aamenagemata kunstiloo ehitamine, tuleb vastuseid igast küljest. Ka niis-

luguseid kui eespool nimetasin. Ehitus ei terti enne kui tööline ehitama õpib. Aga tööline ei õpi kunagi ehitama kui ta „kella 10—5 iga päev“ ehitusemõttegi enesest verstaade laugusele peab tõrjuma. Kui see nii ei oleks, siis alles mõistne nõuda, et kirjandust loodaks, mis ei ole futurism, realism ega müstika.

Aga kui see ikka nii jääb, siis lunnasse urfsitud, külatasse ümber ja ehitatakse uuesti. Meid figib kui seeni juve lõpul, aga kirjandus jääb endiselt tehvas. Ehk on aga nendes urfsituteski mõni rasin? Võib olla, aga meil ei ole Tolstoid, kes nad ära tunneks. S o h. B i e d e m a n n.

Revolutsiooni Muuseum.

Suimkond elab kapitalistliku korra purustamise ja sotsialismi teostamise suurt ajajärku. Sellele ajaloo pööratta hiig'atulele pandi algus Wenemaa tööraha mõimjal jõul, kes võttis enda päiale sellega loogu maailma asja. Revolutsioonivõidulise ja temale järgneva ajajärgi tuleb nii täielikelt kui võimalik jäädavaks teha ja tulevõlmele kaitsta.

Punases Peterburis — see maailma revolutsiooni kustumata tulitunglas — on amatud Revolutsiooni Muuseum, mille mitmelisgune rikastamine igatülgse materjaaliga on Wenemaa tööraha oma asi. Endistel aastatel kogusid igasuguseid ajaloolisi mälestusi harilikult õppinud sotsialistid, asjaarmastajad, igasugused ühiskonna spetsialistid jne. Kuid Wenemaa revolutsiooni, mis on ajalooliselt kõige suurem revolutsioon maailmas üldise, materjaalid on niimõrd lalal-dased ning väga mitmekesised, et nende kogumine on võimalik üksnes tuhantade tööliste ühisel jõul ja seejuures riigepäält ja nimelt u e n d e tööliste küll, kellele see on oma pühim ja lal-lim asi. Niisugusteks töölisteks selle haruldaset väga mitmekesise materjaalide kogumises võitiks olla kõigepäält meie parteilised ja nõukogu tööliised, kes seisid mitmesugustel vastutusrikkastel kohtadel, hiigalikkumise eelwähipõstel.

Revolutsioonijuhid ja tegelased, revolutsiooni sündmuste igapäine kroonika, parteide ja klasside waheline mõtlus, Wenemaa majanduslik seisulord ja rahmusewahelise proletariaadi liikumine revolutsiooni ajal — see kõik peab leidma oma wastupeegelbuse muuseumis.

Revolutsiooni Muuseumi rikastamine kõigi materjaalidega, mitte üksnes oktoobri pöörde kohta, waid ka weebuari wastuhakkamist, mis oli eelusefets esimejete, samuti ka kõigi revolutsiooni aegade sündmused (nagu näit. sõjad ja neile järgnenud tööraha liikumised ja revolutsioonid 1905.—6. aastal) — kõigi nende täht-

sate ajajärgude materjaalide kogumitne peab olema tööliste ühine, kollektiivne asi. Muuseumi tuleb loondada hiiglamaterjaal, mis on lalalipillatuna igalpool, nagu näit.: kassikirjad, mis kirjeldavad täh. suurt sündmust, ajaloolise tähtsusega aktid, revolutsioonitegelaste ja juhtide elulood ning nõupidid, nõukogu wäljaanded, nii oma, kui wäljamaa parteiline ja kontrerevolutsiooniline ajakirandus, mis revolutsiooni ajal ilmunud (ajalehed, broschüürid, plakatid ja üleskutsed), üleswõtted ja, mis isearanis tähtis, mälestused, mis peituvad suurtest ajaloolistest sündmustest osawõtjate mälestustes.

Tööliised võtgid oja kolmest revolutsioonist: 1905. aastal, 1917. a. weebuari- ja oktoobrikul, samuti elasid nad läbi 1914, 15, 16. ja 17. aastail ilmasõja ning pidasid loogu ilma kodanlusega klassiwõitlust 1917, 18, 19. ja 20. aastail. Stahtemata pole mitte wähe igasuguseid mälestusi neist üleilmliku tähtsusega sündmustest tööliste elukohtades ja lalades, nagu: jutustusi, laule, korektsioone jne. Samuti leidub walt weel mitmesuguseid kirju, näit.: linnast külla omakstele wõi tuttawatele, ehk jälle külast linna wõi wäerinnalt kodu ja kodust wäerinnale. Päiale selle wõib leiduda talupoegil ja töölistel, õpetajatel ning teistel küla haritlastel juhulitult wõi ettelawatsetult wanu ajalehti ja ajakirju, mis wälja antud ühebe wõi teiste sotsialistlikkude parteide poolt, kuid seda enam tähtsamad on ajalehed ja kirjad, mis on wälja antud kommunistliku partei poolt. Niisama tähtsad on proklamatsioonid, üleskutsed, igasugused kirjad, näopildid ja mustajajalised wäljaanded. Mõigel sel on määratu suur ajalooline tähtsus ja wäärus. See kõik peab alles hoitama tulewõlmele ning seepärast on iga klassiteadustliku tööliise ja arusaaja wabariigi kodaniku kohus kõike järeast leidumat materjaali Revolutsiooni Muuseumi hoiule anda, kus ta jäädawa raudwarana tulewõlmele jaoks alles hoitakse.

Nõukogu-Wenemaa tööliised võitgid lõpuliselt kapitalismi. Ta ei tule enam kunagi tagasi. Seepärast ei tule ilalgt enam tagasi ka kodanlik kultuur, milles etendas nii tähtsat oja ajakirjandus, eriti aga perioodiline — mitmesugused revolutsioonigaegsed ajalehed ja ajakirjad. Kait need ajalehed ja kirjandus tulewad kindlasti ka alles hoida seepärast, et neist peegeldus ühel kui teisel wiisil neile selgelt wastu wõtlus paremalt poolt ja ülekõrge loogu revolutsioonilise ajajärgu walgustus selle klassi poolt, kes ta wälja kutjus ning kes ta wastu seisis.

Revolutsioonigaegadel töusid ellu meil mitmesugused organisatsioonid, näit.: parteilised, ametiühingud, klubid, kooperatiivid ja wäga paljud teised organisatsioonid ja ühingud, mis pääle 1905.—6. revolutsiooni häwitamist uuesti purustati. Paljud dokumendid sellest liikumisest, nagu protokollid, aruanded, põhikirjad jne. wõiwad mitmel w el alles olla; neid kõiki tuleb edasi anda Revolutsiooni Muuseumi.

1917. aasta revolutsiooni ajal töusid ellu meil nõukogud kettkohas ja kohtadel, maa komiteed, wabrikute-tehaste komiteed ja teised sarnased organisatsioonid linnades ja küllades. Nende asutamise dokumendid — algusest pääle — on ajalooliselt wäga tähtsad faktid revolutsioonist ning et neid täieliselt alles hoida, seepärast tulewad nad anda, kas wõi koopiates, Revolutsiooni Muuseumi.

Punase si jawäe organiseerimine, haridustöö korraldamine linnades ja küllades, ühtlase kooperatiivi asutamine, kulakute wastuhakkamised ja wässud, sõlbatite rahutusjed jne., jne. — kõik see, mis kellelgi nii wõi teisel mälestustes wõi dokumentides, tuleb alles hoida tulewõlmele.

Dõpuls — iga wabariigi kodanik, kel leidub komplekt wõi mõned numbrid wanu ajalehti, päewapilte ja erakirju, mis sisalduwad sündmuste arenemise ja käigu kirjeldusi — andku neid edasi Revolutsiooni Muuseumi, mis asub Peterburis, Kunstiloois (end. Talwe palees).

Uue ilmakorra elukord ja poeesia.

Wenemaa tööraha nõukoguwõim pidi kohe alguses ajuma eestkätt just raskemate majanduslikkude ülesannete lahendamisele. Oli tarwis endise ühiskonna majandusliku toetuspunkti mahalahkumisega ajuda uue majanduselu ülesehitusele.

Kuid uus tee majanduselus peab looma uued teed ka poliitikas, õiguslikus korras, mooraalis, kirjanduses, kunstis jne., üheõnaga uus majanduslik olukord peab kindlustama ka uue elu...

Sellelt seisukohalt tõelisusele nätku maadates peame tunnistama, et Nõu-koju-Benemaa majanduslik elu praegu kõige raskemat kriisi üle elab. Põhjusendiks majanduse süsteemi, jät loomulikult purustatud ka need sidemed, mis ühikuid majandusliku harusid ühes termeks ühendas. Suur parata pole midagi, aegloomuste tingimuste tõttu oleme sunnitud nii talitama.

Sõjast tingitud materjaalne väljakurnamine on halvanud meie tööstuse täiesti. Selle järeldusest elu rahvamajandus lähinenud „kerjusmajandusele“ ja tööstusliku langenud minimumini. Teadagi, et teised ühiskondliku elu harud samase kriisi all kannatavad.

Seepärast pole kogu meie elufoord meel kindlaid vorme omanud, mis tõttu ta eriti kõhnapoolne.

Tõsi, mitmekülgne, kes meie elu tähelepanuga vaalavad, pühivad ta pöördpööravas sündmusel mõlud juba nüüd tabada neid iseloomustavaid jooni, mis ta tulevase elamuse põhjoonteks saavat.

Suud kõik need katsed on jäänud ainult katseteks lihtsalt seepärast, et elamus meil alles väljarenematu ja niik. See näha juba sellest, et need tähelepaned räägivad proletariaadi loomisest, kurestist, poeesiast, kuid mitte elamuselt. Kuna aga just elamuselt, elufoord, kindlavoormilistest ühiskonna harjumustest teatud kultuurilises õhkkonnas tekivad alles poeesia, raibkunst, teater, kirjandus jne.

Maatame elu misjuga seisufoord tahes, igal pool üks ja sama kehvus ja puudus. Elamus pole omanud veel mingit kindlavoormilist taju.

Suud siiski peab toonirama, et ühes juhtes ilmuvad mingisugused harjumused, mis ilka enam ja enam omavad elamuse ilme, nimelt militarismi juhtes.

Sõjast väljenes revolutsioon ja omas kõik need sõjalised jooned, ilme ja vormid. Tõrähva valitsusvõim avaldub nimelt sõjadiktatuuri vormes.

Mii on meil kõige filmipaistvam sõjalise elufoord — sõjalelamus. Sõjale rohkem paistavad filma hall sinel, hall müis, hallid püksid ja hall kuub. Ja kui tõde ülevõnemaaline tekkide-jaatav komitee kuulutas Benemaa ülesõidse sõjalaagris, siis polnud jess midagi uut, vaid andis tabava nime-kuje sellele elufoordale, millesse langes Benemaa.

Sõjalelami elamus on ega väga õhmane.

Ma ei kehvas jäänud ja ta militaristlik oja on kõik teised ojad sama alla matud, nii et meie elamuse midagi filmipaistvamat, heledat ei ole.

Sejuures et eraldu militaristlik elufoord milgi viisil endiselt elamuselt.

Tõepoolest, kasarmuis valitsevad samased komeid, müisid ja harjumused, mis vanasti, süäl on „ülemad“ ja alamad, kirjutajad, osiaajad, käskjalad jne. Ja uus militaristlik elamus eraldu kõige vähe endiselt elufoordist.

Et sõda hävitab kultuuri ja taistab ta ebenemist, seda ei eita keegi. Sellega liitub meil veel see, et revolutsiooni vägev laine li purustavalt kõike seda, mis kultuur loonud, hävits paljugi ja mõndagi viisati elust kõrvald.

Tõepoolest, kuulid hävitasid imeilusad ornamentiid kodanlaste loomise seintelt, hää mõbbel ja maitselas fiske-seade sai l hutud. Muudugi seepärast, et loomise olid tammits revolutsiooni lainetele, ning need pidid purunema ja purunesid. Suud praeguse uue elu ülesehituse professis peavad töölised need l hutud loomise oma asutuste jaoks uuesti loda seadma. Teadagi, et suurem osa neist sõjaliste asutuste alla võeti.

Kodanlik kultuur on kas nii ehit teist revolutsiooni suurme all maha lihtunud. Kõigata pole jn. Lenin omis kõnedes toonitanud inimkonna ürginstinktide eglise tungimist, elufoordete jämedamait ja meikimait muutumist. Klame üle suuremat kultuuri kriisi.

See ütles, näituselts, misjuga meil praegu teatris, muusikas, deklameerimises jne. Keegi ei tea seda. Suud siiski on olemas tunnismärke, mis oletada loomise uue elufoordi täiesti uute võtete tekkimist — uut elamust ja uut kultuuri. Kõige päält proletariaadi seas.

Proletariaat, revolutsioneerides kogu seltkonda, muutis revolutsioneerides ennast ja kogu oma olemist algusest lõpuni, sama ka komeid ja harjumusi.

Tööstusprofessii teostajast saab proletariaat tööstuse juhatajaks. Keerd-kuusimuseks ta elus oli enne tööpääl ja tööpäeva pikkuse küsimus; võitles tööpäälga tööstuse ja tööpäeva ühendamise eest. Nüüd on ta elus keerd-kuusimuseks tööstuse korraldamine rüüstatud maal, wabrikute ja tehaste uuesti avamine, tooresainete ostmise jne. Suud need on juba ülevõnise, riikliku lähtusega küsimused.

Sui mitte arve võtta tootluslikust ja seda meeletut sabotaaži, mis nüüd wormitütmise all ja dekreetide iga tähe rumaloss täpialuse täitmises peitub, siis on selge, et proletariaat kannatab kõige rohkem toidupuuduse all. Teisest küljest peab teden-dama, et pole teist ühiskonna rühma kui proletariaat, kes loojem oleks organiseerimistööts transpordi asjus ja kogu tootlusasanduses.

Nende asjaolude järeldusest saab endiselt tõrähvast tugem ja tahtejõuline riigivõimkond. Riigi majanduslik organiseerimistöö on vägeu õhkon-

naas, milles elab praegu tekkimise tahtejõu ja -annetega proletariaat. See õhkkonnas tekkib täiesti uus elamus ja uus kultuur.

Riigi majanduslikus õhkkonnas tekkimise kultuur pole just sõna tööstuse mõttes täielikult proletariaadi kultuur, vaid õigemini võib teda sotsialistlikult kultuuriks nimetada.

Proletariaat, kes seltkonna loomise ümbertõtamisel ametis, maudab sejuures ka oma loomust. Oma klassilise diktatuuri maikapanekuga hävitab ta klassivahet ja muutub ta ise teissuguseks, kui ta seda oli varem.

Sotsialistlik elufoord ja kultuur on tekkimas. Suud ülevõnise kehvasse tõttu on ta alles nõrk ja kahvatu.

Poesia on meil veel hästi tüme ja segane. On olemas ses juhtes küll palju õhutamärke, igasorti ülestuseid ja muud niisugust kraami, kuid puudub kõigis neis elustav sõde, mis värssema paneks sisemised hinge teeled ja rabats jalust oma misjuga.

Ühegi proletariaadi kirjaniis töis ei leia me midagi täiesti uut, need on võrsunud endiselt seltkonnast. Võib osutada vaid väikeid poeesia idusid.

Suud seepärast on see kõik alles probleem. Võinuks ja vägev poeetiline laine pole veel meieni jõudnud.

Milist määratumat mõju avaldab näit. M. Gorki „Burenestriku“ satirise kogu seltkonna pääl. Unustamatats jääb see mulje ja mõju, mis nad avaldabid oma misjuga selgusega. Kas võime ühegi proletariaadi poeeti loomingu pääl näidata, mis mõjuts samuti, kui tol korral Gorki satirise? Ei... Misjuga seid loominguid ei ole meil.

Tulevase poeesia saab olema täiesti uus sotsialistlik poeesia.

Wabrikute, tehaste, tööstuse ja vana peremehena peab proletariaat looma niisuguse poeesia, mis waimustats, wärsse lendats, liigwats, wärsstats kõiki töötajaid ja wärsseanõijaid.

See poeesia peab mõjuma organiseerivalt, wirtutavalt nagu Wolga laemurite mehine laul, mis li dab töötajaid ühes suureks võimatsaks ja üks ja aittab neil rõõmsal meelel suuri raskusi tõsta.

Sotsialismi luuletajad peavad praegustes elutingimustes just niisugused „laulumehed“ olema, kes paneksid seltkonna nii ütelda „ah“ hüüdma ja waimustatsid teda uue elu raskuste kandmisel.

Teadagi, et see pimebus ja udu, millest töösteliikumine peab läbi raiuma, ei lafe poeetiat täies ta ilus ütleb. Üheks põhjuseks ta sama ainele kehvus, paber, trükmistamine puudus.

Poesia hakkab siis õitsema, kui proletariaat seas lõpeb tööstuse elu peremehets jaanise professii täielikult. Minult siis õitseb poeesia, siletes nüüd futurismi ja realismi, kodanuse ja proletariaadi poeesia wormide vahel.

ja loob omale tühjasti une tee, mis ei ole ei futurism, nihilism, ega realism, vaid midagi seni olematu.

Ainult siis võib poeesia suured olla, kui ta on suure ja tugeva klassi avaldus. Meie revolutsioonis, mis jootsialne ja ühiskondlik, purustades kapitalistliku korra, matkis proletariaat ennast selle rühma alla, selleks et

tegevat tühjasti mitte kui ori, vaid kui ilma walitseja.

Teelend töölise-orkaani kuni ilma walitsejani on raske teelend; teepöörast saab ta proletariaadi tulewane poeesia, kes korastatud ihu ja hingelise, olema üks suuremaist ja wagemamaist poeesiaist, mida on iganes näinud üm. K. A. R. o. s. e. w.

Kunst rahwale.

I.

Kunsti proletariseerimise tarwitusest on juba üsna palju kirjutatud, kõnelnud ja waieldud. Kunst rahwale! See loojung pole meile enam wõõras, vaid ta on koguni üsna populärjeks saanud.

On selge, et kunst ei wõi enam jääda jaks, mis ta on olnud ühiskonna rõhuvail aastajajul, mis ta oli noil ajal, kui maske üle walitsejaks oli tsaar ja ta üpris raswafed kannupoisid, sellele kunst kiitust wõi hooftanna laulis ning nende olemasolu ülistas.

Tol korral oli kunst ainult täis-kohtude teenistuses. Rahwas, eriti töölised ei wõinud aru saada tolle-aegse kunsti puuetest, kuid teadis hiiski wäga hästi, et kunst neile midagi pal- luda ei wõi. Ja kunst jäi edasi tee- nima oma kõrgeid jumalaid, keda oli maapääl niipalju...

Kuna aga revolutsioon ümber- uenema ilmorra mees muudab ja laialdasti eeltingimisi loob rahwa kul- tuur-hariduslikkude puukete saamutami- seks, siis wõib loota ümbermuutmist ka kunsti, tehes seda kultuurharu kõigi rahwakihtidele kättesaadawaks. Seit kunst ei pea olema ainult täis- söönuud ja laiskade ühiskonna ole- wuste tarwis, vaid kunst peab saama — matku mis maksab — rahwas- waheliseks, ühiskondlikuks. Ja jaks loob revolutsioon häid eeltingimisi.

Max Nordau tähendab dieti, kui kirjutab, et kunstidel paljude aasta- jadade jooksul ainsaks ülesandeks oli — ühiskondlikke asutusi, nimelt usku, monarkiat wõi ijamead ja walitsewaid klasse teenida. Kunst- niiku juhataja ja summi sõna kuulma kõige lihtsama mehhanismi abil. Eugu oli nimelt nii, et ta tödde aimestestest ostjaks wõimukandjad ja tolle ilma wägewad olid. Nad tarwitafid seda asjaolu, et kunstnik igapäew (wõi pea- aegu igapäew) süüa tahab, oma kaks. Kirik, kuningas, wabarit eht liin, walitsew wüürst need olid kunstniku töö- tellijad ja need maksid talle ta waewa eest. Kui kunstnik endale palees wõi loosis laiskat ja toetajat ei leidnud, siis ei olnud tal kuskilt ei raha ega au loota. Kunst kirik, walitus ja juhti- wad klassid ei armastanud kunagi raha- tunde pilduda. Nad tahtsid, et kuluta- wad raha neile kuu toots. Nad tahtsid, et kunstnik nende aja eest wõistle,

nagu nende pimestatud wahhfolbat, nende kohtunik, herold, ametnik ja timu- kas. Siis pidid kunstitööd ses mõttes mõju avaldama, et jumalat kardetaks, kuningale ja walitjusele allahelmitil ollaks. Ülemad wõimud nõudsid, et kunstnik rahwale teid neile kasulitub waated sisse õhutaks. Kunst oli hää riigialama kool, kunstnik oli monarkistlik-aristokraat- lik ühiskonna tähtsam tugi. Rahwa- hull ei leidnud kunsti ühtainustti oma emotsiooni. Pilt ütles talle ainult ühe: „Balul Kuula sõna! Wäri!“

Kui aga teadus praegu weel harilikult inimese saataks olla ei wõi, siis wõib seda kunst palju ennemini. Saks, et kunstist osa saada, ei ole inimesele wäga suurt ettemuutust waja. Kõllalt, kui tal selge film ja tundlik sõda. Parast mõne-aegset harinamist, mida kunstitööd waabeldes peagi omandada wõib, on inimene juba warsti niipalju etteval- mistud, et ta pildi wõi kuju isu tunda wõib, kuigi ta kunstitööd tehniksi ja filosoofilisi wäärtusi weel iseteadwalt hinnata ei oska.

Nii on kunst see arstirohi, mis praegu üsna inimest kõige rohkem aida: a wõib; ta on wahendiks, mille waral inime ometi natutenege täit elu elada wõib. Seda, kui ma eksi, just tulebki kunsti kõrgeks ja suureks ülesandeks pidada jootsialses ühiskonnas, mis kultuuri pääle rajatud ning mille olu- liseks tundemärgiks on proletariaadi waimulima rahuldamine.

Kunst wõib inimese tööstusliku wal- last teise, kõrgemaie ilma. Siin saab inimene, kes muudu oma masina wõi tööriista pärisori, jälle wobaks in- mejeks, inimeseks; kes täit elu elab ja kõigist taewa ning maa ihudest lõbu tunneb. Kunsti abil astub inime, kes muudu ainult oma ameti külge kõide- tud, terve inimsuuga ühendusse. Üh- sönaga: kunst ülesanne praegu üsna tulewases ühiskonnas on — inimese- wangi wabastamine, masinaraattafese ümbermuutmine inimeseks.

Kuid niisugust ülesannet ei suuda traditsiooniline kunst lätide saata. Sel- lele kunstile on teokraatia, monarkia ning aristokraatia omad piirajumärgid, otia ette wajutamud. Meie aja rah- was kommunaalse ilmorra ei hooli enam midagi pilidest, mis talle pa- radiisrõõ wõib ja pürgupinaid kaja- tawad, tähiseid kuningaid ja kõrge- mate seipuste ehtajaid ülistawad.

Magu wanu määnaate, nii huiwatab ta uut määnaati, rahwast kunstitööd ainult ta ise. Ta tahab, kunstitööd end näha, kuid niisamuti ühendatuna ja suurjagusemana, nagu seda muiste preestrib ja kuningad enesie kohta nõudsid. Kunstitööd peab rahwast ta oma filmis ühendama, ta peab teda ppetama end austama.

Sellest ei saanud meie realism aru, kes suure kätiga kunstialale tungis ja omast demokraatlikust rollist kõneleba julges. A h w a s ei ole kunagi seda realismi armastanud. Ainult rikfad ja üleliiga söönuud inimesed waatarwad häämelega kunsti, mis ksendawat wafust ja hatawat pori kuuatamad. Waematud ja koormatud neid teid ei armasta. Sebasama wõib ta kirjan- buse kohta ütelda. Sotsialistide kon- gressidel, kus demokraatia häänsõnad, on sagebastei seda realistliku nihti joi- belnud, mida parteilehed oma ilukir- jandusosas pidada armastawad. Töö- lised ei taha teadagi sellest realismist, mis end ajakohajeks ja demokraatli- kuse nimetab, tdepoolest aga wiletä ja wastil on.

Need Max Nordau mõtted kunsti kohta, mida ofalt siin olen toonud, on seewrra õiged, et nende täpikäälse- mats karakiseerimiseks pole tarwis üleliiga eide sõnu.

Tulewiku kunst, mis wõrsub joot- sialses ilmorra, saab täiesti pubas olema kõigist neist mitmeajastest kunsti- wooludest, mida töölised kunagi armas- tannud pole.

Kui Max Nordau tähendab, et meie tulewiku kunsti realismi selle sõna kätjamas mõttes mitte enam leidma ei saa, siis wõime sellega täiesti rahule jääda. „Kuid ta müstikat ja este- tismi ei leia teie jält. Kunagi ei saa rahwast huiwutama ülemäära pikad inglid, finised preilid, kelledele liiliad käes, ei ka saladuslikud salmitud, mida seletama peab. See kunst ei anna rahwale kunagi seda, mida talle waja on, f. o. ta ei anna talle ideaali. Nende inimesie kunst, kes ainult eneste „mina“ teenivad, gour- mandide ja snobide ning järelteyud aristokraatismi kunst arwab, et tema päral on tulewil. Seeil: wõib ai- mullt naerda. Tulewiku kunst ei ole mitte „wäike tabel“, waid hiiglakirik, kuhu terve inimjugu sisse mahub. Tulewiku kunst on tempel, kus in- mene ühiskondlikuks saab.“

II.

Kuidas on kunst kätjosewal aja- järgul oma ülesandeid täitnud? Kas wõib töõselt helata, et kunst niidiasaja inimkonna wäitluspäiwil on montu- nud ideeti oma nägu, oma kuu ja kuu oma awalduswõimni wastawalt ajale?

Witte midagi ei näe me säärast. Weil on weelgi kunstivoolo, mis tal- lowad wäga wäga wäga wäga wäga

aja juurest nõuetest. Mägi on meil tuttawaks saanud ismidega tegemist. Ja ei ole ühtki kunstniku veel tõusnud, mida mõiks nimetada näidiseaja kunstnikuks, tõbrahwa kunstnikuks selle sõna tõsisemas mõttes. Aga seejuures ei maksa ka väga imestada: me loobame veel ottsimiste ja leidmistega aegjäreigus ning pole saavutanud seda, mida täieliselt ihtame.

Me peame ootama jääma proletariaadi ribust kaunihingelisi inimesi, kes meile kunsti ja kirjanduse loots, mis vastaks sotsiaalsele ilmkorrale. Senised kunsti ja kirjanduse loojad wõi harrastajad on olnud enamasti kodanliku sõbdamaa alandlikud ohwrid, kuna õieti wabahingelisi nende hulgas on olnud üpris vähe ja neilgi puudusid awaramad awalduswõimalused. Sammudes kodanliku ilma porimiltsas, ei wõinud nad kunagi wabana lennata sõrgete paleuste nimel, suure aabete teel. Ja nende raske pärandus on osalt näidiseaja ühistonda toodud.

"Kunst ja kirjandus on aga suur-tükk, mis me oma kindluse harjate üles seame," ütles Skangro omas kunstikõsimusi arutawaks kirjutusel.

Aratundmine, et kunst iga rahwa kultuurilise edenemises mitte wähem

lähis pole, kui iga teine waimuliku awaldus ehk edusaamutus majanduslikus ja sotsiaalses elus, ei tohiks tarwitada pikemat tõendust.

Mjaloo areenalt ammu kadunud rahwaste mälestus elab meie päiwil edasi nende kunsti monumentides rohken kui põllumajanduslikus j. uluses ja tubliduses; isegi minewiku riikide sõjawäeline wägemus on uute pääletulewate wärskete siwilisatsioonilainetesse tõlku wõrnenud, kuna kunst edasi elab üle paljude aegade, sama digu-sega, nagu iga teine nähtus inimkonna waimuelus.

Seis ja kuld ei krooni inimese iha sid, waid midagi muud, mille järele inime püüab, olles sõõnud ja igate warustatud.

Iga tõsine ja awar uuenenduste wõol, mis oma ülesannete lunda on wõtnud rahwa igatülgiste joutagawarade kaswatamise ja kaitsemise ning mis wõitleb rahwa õnne ja eluühade eest, püüab ühelorruga rahwale anda leiba ja ka kunsti.

Kuudas tulewikukunst-kommunistlikus korras arenema peab, seba püüame edaspidi näidata seekehastes kunstikõsimusi puudutawates artiklites.

Juhan Surt.

Tõbrahwa kirjastus.

Tõbrahwas kannab hariduse ja walguise järele. Ja tõbrahwa walitus teeb omalpoolt kõik, et seda janu kustutada. Pannakse üllisuurit rõhku raamatute kirjastamise pääle, kuid meie wiletsad trükitolud, mis osalt tingitud paberikriisist, ei suuda kaugeleki täita n. udmisi kirjanduse alal. Kuusi raamatuid lastakse wälja ainult piiratud arwul, seepärast on puudus kirjandusest ikearansi provintsis wäga tuntaw, kuna päälimas asi mõrdlemisi palju paremal järjel seisab, sest siin tõõtarwad kirjandusaparaadid ja kõige päält rahuldatakse kirjandusega kohalisk tõbrahwast.

On aga eelusi keijutorra parane-misets illelõkse. Mitmed rahulepin-gud wõimaldajid meile paberisaamist kodanlusmaist, ühtlasi wõime me jüüst jaada tehniksi asju, mida hädas-i waja meie korrausje langenuid paberi- ja trükitõõstusele. Paberikriisi saab kahilemata dige mõjuwalt pehmen-dama ikearansi Soomega tehtud rahu-leeping. Sää on suured paberitaga-warad, mida jäälsed paberitõõstus-nitud lamatjewad Nõuk. Wenemaale müüa. Digu selgitusets tähendatud, et ka yahuajal, enne ilmaõda, Soome-maa Wenemaa paberitarwitust suurel määral latis. Enne sõda tarwitas Wenemaa umbes 20 miljoni puuda-paberi, pool sellest summast saadi Soome-maast.

Sei w. ime kõigiti loota, et meie paberitriis märja wõheneb ja me

tõbrahwa kirjastusolust tõõdame palju laialdasemale alusele seada, kui senil.

Braegu on terve kirjastus loonda-tud kahte päälinna — Peterburi ja Moskwa. Sisu poolest jagunewad kirjastatawad raamatud kolme osja: Esimesje osja kuuluwad poliitika ja teaduslit-popoläärne (pääasjalikelt majanduslikke ja ühistondlikke kõsi-musi sotsialismi õpetuse seisukohalt walgustaw) kirjandus. Ka wälja-andmist toimetawad: Peterburi nõu-togu täidesaatew keskkomitee, Moskwa nõutogu ja „Kommunisti“ kirjastused.

Teisse osja kuuluwad Wene klassika-kirjanikkude, ajakirjanikkude ja tead-laste tõõd. Nende wäljaandmisel on tegew Peterburi hariduskommisja-ria t. Ses osas on ilmunud kuulsa ajaloolase Skjutshewski ning sama kuulsate ajakirjanikkude Tshernõ-schewski, Serzeni j. t. tõõd.

Kolmas oja on maailma kirjandu-sele määratud. Selle kirjastuse tege-wust, mis niime kannab „Maailma kirjandus“ ning mis Moskwa3 rah-wa hariduskommisjariaadi juure tel-tinud, juhatab kuulus kirjanik Ma-k-sim Gorki. Kirjastuse ülesanne seisib esialgu selles, et anda Wene tõltes kõige lähisamad tõõd, mis ilmunud maailma kirjanduses XVIII aasta-saja lõpust pääle. Wäraspoole laien-dati see ülesanne ning wõeti juure ka wanaaegne hommitumaa kirjandus. Kirjastatawad raamatud ilmunud

kahe seerias. Esimesje, algtooguse kuuluwad Euroopa, Ameerika ja asu-maade kirjanikkude tõõd, mis nii walitud, et käesolewa seeria raamatud mõiks saada abinõudeks maailma kirjanduse uurimuse juures tema täielikes rahwuslikkude marjundite mitmekesiduses, kui ka kunstikoolide ja stiilide järele. Säärast kirjandust tahetakse wälja anda 1500 annet, igaüks lähemalt 20 trükipoognat suur. Sellest hii glatawatsufest on suudetud teostada ainult osa, kuna muu osa paremaid olusid ja wõimalusi peab ootama.

Selle kirjanduse wäljaandmist kor-raldab komisjion, millesse kuuluwad Wene paremad kirjanikud, luu-letajad ja ajaloolased, nagu F. Wat-juschow, A. Bock, F. Braun, A. Wolõnski, M. Gorki, N. Gumilew, A. Kerpinsan, K. Tshukowski ja paljud teised.

Teine seeria „rahwaraamatutogu“ saab koos seisma wõrdl-misi wõisse-kest raamatuteist, mis laialistele hul-kadele oma siju poolest arusaadawad. Seeria kuulub umbes 2500 annet, igaüks neli trükipoognat.

Esimeses järjus ilmuwad tõlkes Prantsuse, Inglise, Saksa, Itaalia, Hispaania, Portugaalia, Rootsi, Norra, Daani ja Hollandi keeltest. Teises järjus ilmub Vääne slaaw-laste, Ungari ja Sõdamaa kirjandus.

Sõdamaa kirjanduse komisjioni ees-ot-sas seisawad mitmed teaduste akade-mia liikmed nagu Oldenberg, prof. Skratskowski, prof. Metshew j. t. Siin ilmuwad: Egiptuse, Aõiria, Ba-biloni, Sõniikia, Wana Hebraea, Grii-ria, Ameerica, Wana, Keit- ja Uue-Persia, Siiria, Kopti, Abessintia, Araabia, Türgi, India, Indes-Hiina, India saarestiku, Tõibeit, Hiina, Jaapani, Mongoolia, Waud huuria ja Bõhjaida Siberi rahwaste kir-jandus.

Meist andmetest selgub, millise ener-giaga ja hii glatawatsufega Wene sell-simehed tõõrahwa kirjanduswõõkonda püüawad warustada. Need andmed näitawad ka kui laialdaselt nõutogu-wõim tõõrahwa waimuelu püüab arendada ning teda juhida — tead-duse, kultuuri ja walguise teel. Mui-dugi mõista, ei ole veel langeltki lähe osagi sellest hii glatawatsufest teos-tada suudetud, samuti, nagu meil seni ifta veel täieline wõimalus on puu-dunud rahulise, loowa tõõ juure asu-misets. Siin näeme liigne tõõd, kui lähis on meile rahulise tõõwõimaluse saawutamise kommunistliku ilmõorra ülesehitamisets. Siid pääle selle on see wäl selge pill kõigile, kuuwõõd l. p. õitud ja põhjani waleo on olnud teit need kodanlaste müüdawate sile-meeste ja a. a. leheingrite kirjanused enamlaste metsitustest, kultuuri hii-witamistest jne. Wõite meie et l. hu kultuuri ega loo harbaarsust, waid seba

on teinud ja teevad loogu aeg need „nõuill'eerituse" kodanliku ilma ehtajad — loogu see inimkonna riivetaisollus, kes wana ilma waredest tramplikult kinni hoiawad.

Nõuogumõim on algusest pääle oma liputirja ehtinud loofungiga: „Haridust hulladele" ning püüab iga-pidi seda loofungit teostada. Kui see teostamine on osalt nõuill' olnud,

kui pole kõiki eelpool toodud kawat-fasi täielikult läbi wiia mõidud — siis on selle põhjusel olnud rahmus-waheline walgetaardius, kes ei lase Wenemaa tõbrahwal asuda loowale tööle, ehitama kommunismi.

Wõttes walgetaardluse, wõimal-dame ta omale tingimused loowaks kultuuritööks.

Juhan Gurt.

Teatri küsimusest.

Näste päranduse jättis meie mi-zevit.

Purustades kõik mis asjatu, mis kaetud hallituse ja müdamusega, tuleb meil aga samal ajal hüglajõupingu-tusi tarwitada, et wõita kõiki talistusi teest, mis igal sammul meil edastor-mamisel fohtalitati teel talistuseks. Ja neid talistusi on meil ees igas wa'konnas nii poliitilises kui majan-buslikus, kuid üks suurel määral ta teaduse ja kunstii alal. Aga seepääle waatamata luuakse tõbrahwa kultuuri, teadust ja kunsti.

Wana kunst on veel jelle klassi selge wastupeegelitus, kes walitises mitmeil aastajajul. Seda kunsti kul-tiweeritawad veel tänapäew endised kunstnikud, kes tramplikult hoiawad kinni sellest, mis wana ja iganerud.

Kunst oli alati klassiline. Sui-nõidid muutub kunsti waljaspool klassi-jeitawaks, sest kommunism häwitab lõpplikult kõik klassid, ega tehta ta uufi.

Tõbrahwas, kes mõidab ja oma alla heidab naliisewa kodanliku klassi loogu ilma, omas edastises arenemi es, fohtalitati mõida juures, ei orjasta teadagi ega heida oma alla, waid loob lõppude lõpuks kunsti, mis seisab waljaspool klassi. See saab olema ii einimline kunst, mille loomijest wõ-tab osa loogu töötaw inimkond, kes ei tunnieta oma fohtalates ühistonnas mingit klassi.

Need on alles teugema tulewiku ilusad wõ'jawaated. Muid näeme kuje alguse wõitlust.

Wana, jurew kodanlik kunst wõitleb kõigi abin ude ja wõtetega oma ole-masolemise eest. Ta lalkitab kunstilust oma ehtajaid massi hulka, kes peawad mõju awaldama walitekodanliku rahwa-kihi pääle, kes sagedasti üpris waenu-line iga uue alguse wastu. Need wana kunsti ehtajad on sagedasti wäga anderiklad ja seepärast pole ime, et nad nii kihti jaanutawad kordaminekuid, s. o. nad sunnivad wana ilmkorra kõtnemad kunsti jäänu-fed walitekodanlikule massile pääle, kes siis sagedasti kõide uut, mida loob ja loonud proletariaat, mõnitab woi-ignorereib.

Seepärast peab tõbrahwaril iga-juguste wanade kunstiühangute wastu wõitlema, lõpplikult häwitama kõik

mis uuele kunstile ja ta edenemisele surinawaks talistuseks. Kriti läib see teatri kohta, sest teater on juw otse koheselt massi pääle. Praegused teatrid aga käiwad tõbrahwa hingeelule — psüfologiale — otse kihwitawalt wastu. Nad on läbi ja läbi kahjulikud.

Wõib olla, tullaftse üttelema, et meil pole niitõrd kunstilisi jõude, et pole lihtsalt wõimalust luua oma, tõ-brahwa teatrit. Ja seejuures sühtatse muidugi tähelpanu repertuaari — näitekirjanduse — puuduse pääle. Ming see on osalt kahjulik küll õige. Aga mitte täiesti.

Peterburi proletkult on püüdnud kõiki wõimalust kasutada, et luua ja foetada kohast näitekirjandust. Selleks on pöbratud tõbrahwa kirjanduslikkude jõubude poole üleskujuteg: ajalohaseid näitemänge luua. Üleskujutud on elawat wastufaja leidnud. Seni on kummekond töid saadud, mida wõib lugeda täiesti ajalohasets. Neid eten-dalaste ühel kui teisel pool ja tõbrah-was hindab neid kui oma loominguid, millest ta saab kõigiti aru ning mis wastawad täielikult ta hingeelule.

Minult proletariaat juudab oma ridust arendada noori kunstijõude, kirjannike ja artiste, kes wõiwad peegeldada lääsolema aja suuri tõm-beid ja meeketuid edastormamissi kommunismi wõiduteel. Minult tööli-lised loowad uue teatri ning pühi-wad lõpplikult ära, mis wana ja iganerud, nälles hingab ja elab veel kodanlik ilma.

Eelpool kütitajin Wene tõbrahwa teatriasja, wõttes andmeid ja arwamisi tõbrahwa luuletaja ja näitekirjaniku Paawel Wiski kirjutuselt „Teatrist“. Kuidas on lood meil, eestlastel kes suh-tes? Teie ar andes peab üttelema, et meil asti seepoolest wäga nõrgal alusel seisab, kuigi on olemas häid püüdeid ja tahmisi saanutada uut. Kuid üleüldi-fed tingimused on nii wõrratu rasked, et suuremaid tagajärgi meie tööl veel ei ole. Aga hüglatõõ on seegi, et meie klubidest on kadunud peaaegu lõpplikult wana kodanliku korra praht ning on ühtlasi nähtawale tulnud lootustand-waid algidusid teatritekirjanduse loomi-fes. Dixi walitised näidendid on esime-fed tähi-fed. Pääle selle on ilmunud mõned töõd tõlgetena, nagu näit.

„Maraa“ H. Põõgelnamit tõlkes, Lu-nastharsti „Wendlus“ Dixi tõlkes jne. Edenemist on näha. Mõidud töota-wad kastrwada, sest nii mõnigi meie tõbrahwa kirjannik on ametis uue loo-misega.

Tähised näitawad, et la meie sam-mune ühes Wene seltsimeestega ning aitame luua tõbrahwa kultuuri. Taga-järgedest on praegu veel emmeaque rääkida.

Ed. Juhan.

Tõbrahwa klubid.

Kodanlastel olid ka omad klubid. Kuid wahje nende ja tõbrahwa klubide wahel on lõpmata suur. Kodanlaste klubide sihiiks oli pääasjalikelt endise korra eesõigustatud kihile l-bu palku-mine; ta oli keskkohaks sõõnud kõhtu-bele, kus läidi joomas, prassiwas, taarte mängimas ja teisi loomaili tempa tegemas. Seepärast polnud imestaw, kui klubi mõistega olid seotud kõige salapärasemad loob ja toore-mad asjad. Tõbrahwal ole klubi mõiste tol ajal üleüldse wäga wastil ja mitte sugugi põhjuse: kodanliste klubid olid sopamallad, kus aelssid jopase hingeeluga inimkonna jättisid.

Kui tõbrahwas suures oktoobripõõr-des nõuogumõimu maksma pani, siis tõusid igalpool ellu klubid, kuid hoopis uute sihijoontega ja uute inimestega. Tõbrahwas osutas omale klubid selleks, et pärast päewatõõd jäl waimiliku fohtust saada. Seepärast seati juba algusest pääle tõbrahwa klubide ees-märkiks kultuur-hariduslikud sihtjooned. Pääle selle pidid klubid olema veel asuustets, kus tõbrahwas wõis oma suhteid kultuuri edenemises kehastada ja arendada.

Kuidas on tõbrahwa klubid loogu selle laiaulatliku ülesandega hakkama saanud. Peab üttelema, et üleüldse wäga hästi. Klubid on tõesti need asutusel, kus tõbrahwas wõib oma waimiliku nõuet rohuldada ja awal-dada ku tunnikku püüet. Praegu on klubid laialdase ja tiheda wõrguna maad mõidud. Sinnaproletariaadi eeskujul asus oma klubide asutamisele ka maaproletariaat. Kuigi on klubide õigete sihtjoonte tabamises kodanlik ning osimust, siiski tuleb nende seitse tegerufega üleüldiselt rahul olla.

Kuid puudus, mis meie klubides walitised, seisab ajakohajemates näite-mängudes. Seda puudust on tuntud loogu aeg ja praegu pole ta tõrwal-datud. Ajakohajemaid näitemänge on tõbrahwa noorte kirjanniklute hulest ainult mõned katjetena ilmunud. Nen-dega en meie klubid oma kehwa reper-tuaari püüdnud tatta. Kodanlikud jaan-did, mida meie klubid endistel aastatel kirjalt etendajid, on peaaegu kõigist klubidest täielikelt ära jäänud. Sta-juus tunnismärk meie klubide edue-misest.

